

Scris de andrei.marga pe 27 noiembrie 2022, 12:32

Degradarea vietii academice

Se succed fapte care adancesc intrebarile cu privire la viata academica din Romania actuala. In mod vizibil, lipseste capacitatea de a aborda crizele. Nu s-au putut continua reforme, ele fiind evident peste puteri. Nici dupa prabusirea educatiei in tara, cauzata de legea actuala, nu s-a putut da o lege care sa normalizeze domeniul. Nu se stie trata nici macar plagiatul, iar confuziile prolifereaza. Ajung in functii insi fara valoare, iar rectorii se opun limitarii mandatelor. Unde sunt constiintele?

Degradarea a devenit, se pare, cuprinzatoare. Istoricii cei mai proeminenti ne spun ca nicicand in istoria Romaniei decaderea nu a fost, in timp scurt, mai mare decat in ultimele decenii. Unii spun ca este jaf. Oriunde in tara, cetatenii arata cu degetul spre minciuna si fraudă.

Au fost si altadata dificultati. Dar economia acumula, fie si sub posibilitati. Intre timp, Romania si-a pulverizat industria proprie, si-a lasat infrastructura de izbeliste, si-a desfigurat democratia, si-a amanetat justitia si si-a lichidat politica externa. Cum am mai spus, s-a ajuns la indicatori dramatici: tara din lume cu cea mai mare emigrare de cetateni in timp de pace, tara europeana cu cea mai mica productivitate a muncii, cu cea mai mare pondere a saracilor in populatie, cu mortalitate dintre cele mai ridicate, cu cea mai putina lectura pe cap de locuitor si cu tineri care vor in majoritate sa plece. Tara lovita de declin profesional, indatorata peste puteri si cu cele mai multe servicii secrete. Desi Romania are energie si alimente, ele se platesc acum mai scump. Nu s-a putut scrie Istoria Romaniei la Centenar, iar monografiile pe baza de arhive le dau strainii care zabovesc pe aici. intoarse cu fata spre ele insele, mai nou spre sefi de mucava, institutiile nu iau nota nici de ceea ce spun economistii si istoricii despre situatia in care a fost adusa tara. Cum pot fi in ordine academicii, cand tara a ajuns la indicatorii de azi?

Se traiesc neajunsuri in multe tari, dar nicio tara europeana nu a coborat atat de brusc. Responsabilii de situatie sunt identificabili, caci arhivele sunt inca marturie. Adevarul, oricat de inconfortabil, trebuie spus, daca se vrea o Romania pe masura aspiratiilor. „A gandii institutiile in mod public si in interes public” ramane adecvat.

Se discuta mult despre invatamantul privat drept cauza a degradarii vietii academice. Este o simplificare, caci acest invatamant nu acopera totul, iar facultatile de stat nu sunt acum automat mai bune. Absolventi comparabili sunt in multe locuri – dincolo de autoflatari. Toate institutiile din Romania actuala sunt lovite de carente grave.

Aceasta nu inseamna sa nu vedem declinul antrenat de puzderia de improvizatii botezate pompos universitati private. Oricine rasfoieste arhivele ii gaseste pe cei care le-au autorizat – cine a compus consiliul de atestare, apoi ARACIS, comisiile parlamentului, apoi ministerul, cine a sustinut masuri eronate si cine nu li s-a opus. In viata nu raspunzi de orice, dar nu te scuza nimic daca ai tacut cand trebuia impiedicata eroarea.

La preluarea Ministerului Educatiei Nationale, in 1997, am remarcat public ca, din nefericire, Romania era intre primele la infiintarea de universitati private in Europa, proportional alaturi de Ucraina si Moldova. Nu era un semn bun, ci mai curand ceva ce trebuia oprit. Nu am infiintat ca ministru vreo universitate privata si, cum se poate vedea pe documente, ca rector am adus profesorii acasa (vezi **Buletinul Informativ al UBB**, 1993-2012). Nu sunt impotriva invatamantului privat, dar sunt impotriva formalismului si a imposturii. M-am opus la abuzurile din universitati, fie ele de stat sau private (vezi **Buletinul Informativ al Ministerului Educatiei Nationale**, 1997-2000). Arhivele probeaza efortul pe care, impreuna cu multi colegi, l-am facut pentru a opri „profesura in multiple universitati”, care se practica opios.

Recent, se atrage atentia asupra degradarii universitatii pe care am condus-o. Cand am plecat, in 2012, Universitatea „Babes-Bolyai” era in anticamera primelor cincisute de universitati din lume (potrivit rankingului Shanghai), avand de partea ei toate evaluarile internationale, impreuna, in regiune, cu universitatea din Zagreb. Datele se pot consulta oricand. Nu discut ce a urmat. Mentionez doar ca cedările gen „intre noi”, „servicii in reciprocitate”, „ma sprijini, te sprijin” si valurile coruptiei sunt un cancer cunoscut al institutiilor.

Cateva intrebari se ridica tot mai mult in ultimii ani: Ce cauta noua Securitate in aulele academice inainte de alegeri? Ce cauta in general etalari ale sefilor acestora in universitati? Carierele, care, oricum, se dovedesc pana la urma de doi bani, se mai fac doar cu astfel de proptele? Chiar acolo s-a ajuns?

Plagiatul este larg practicat in institutiile academice ale Romaniei. Destui spun ca abia a inceput identificarea cazurilor. Pe langa altele, astazi uimeste incapacitatea de opri acest flagel generat de abuzuri, incepand cu legislatia din ultimele decenii.

Este o nevoie stringenta azi sa se prevada clar intr-un articol de lege cateva adevaruri: ca plagiat este copierea de fragmente semnificative din altii, fara a cita; ca plagiatul nu este pe procente – si la 1% este tot plagiat; ca plagiatul este furt. Pot servi ca exemple faptul ca in Germania ministrul apararii a fost gasit cu cateva fraze in introducerea la doctorat si a pierdut totul, inclusiv functia publica, sau faptul ca in Ungaria presedintele tarii a trebuit sa demisioneze dintr-o cauza similara. Nu este nevoie de nicio comisie ulterioara care sa stabileasca furtul, ci de minti si ochi curati. Nu este nevoie de niciun aparat de masurare, plagiatul fiind chestiune de evidenta. La nevoie, nu comisia de etica, ci cea profesionala din institutie are indrituirea examinarii banuielilor. Plagiatul nu este treaba de tribunal. Daca tot exista, CNATCU ar fi normal sa aiba opinie, nu sa se ascunda.

O chestiune si mai grava se ridica. Un fost rector declara zilele trecute in televiziune ca 70% dintre „profesorii” actuali nu satisfac nici macar criteriile profesionale laxe acum in vigoare. Nu stiu cum s-a stabilit procentul, dar este clar ca atunci cand un conducator de doctorat si referentii nu vad plagiatul, ei nu cunosc de fapt domeniul in care sunt „profesori”.

Amintesc ca la infiintarea Universitatii romanesti din Cluj, in 1919, s-a creat o comisie care veghea, intre altele, la recrutarea de profesori. Nicolae Iorga a atras atunci atentia asupra imperativului de a se evita selectia de profesori pe afinitati politice, rubedenii, clientelism. Nu detaliez ceea ce a urmat, demisia lui Nicolae Iorga din comisie fiind graitoare. Peste ani, ca lider al studentilor, am participat la o reuniune a senatului universitatii clujene in care Constantin Daicoviciu a cerut acceptarea fiului sau, de departe stralucit profesional, pe post de lector. Senatul a refuzat. Azi se instaleaza la gramada ca academici fii, fiice, nepoti, fini etc.. Mai lipsesc doar socrii!

Nu a fost niciodata in istoria Romaniei nepotismul academic de azi. Cine cunoaste institutii academice din alte tari, isi da seama cat de critica este situatia. Nu poti sa opresti orice in institutia din care faci parte, dar sa-ti spui public parerea poti oricand.

Sunt multe criterii eronate in evaluarea din institutiile din tara. Generatia mea a presat si in Romania la a se aseza selectia academicilor pe criteriul publicatiilor. In ultima vreme, insa, destui insi fara valoare culturala au presat si inca preseaza la a evalua publicatiile dupa criterii inguste, pe masura lor. Fireste ca un academic trebuie evaluat dupa publicatii, dar nicidecum doar dupa impactul lor literar. Altfel, se poate observa usor ca, la noi, invoca acest impact insi ale caror industrii si domenii din societate s-au prabusit. Ei vor recunoasteri pe un desert de contributii la rezolvare in societate. Si in alte tari se considera impactul literar, dar anvergura nu sta nicidecum doar pe aceasta – anvergura sta pe sustinerea dezvoltarii.

In loc sa constientizeze situatia in care se afla, institutiile se afunda in erori. Doar ca un exemplu, acum a devenit de bon ton sa se faca „planificare la avansare” pe posturi. Trec peste faptul ca in traditii academice majore nu exista avansare, nici alegere intre “de-ai nostri”, ci doar competitie pentru a-l selecta pe cel mai bun. Se observa insa usor ca, prin „planificare la avansare”, in Romania actuala ajung la numiri pe posturi insi stersi, ce nu pericliteaza ierarhii, si foarte rar persoane capabile sa schimbe un domeniu.

Ca efect, si mult discutata intoarcere in tara a celor cu studii performante a ramas blocata. O feudalizare datorata insesi legislatiei actuale a functionarii facultatilor si departamentelor este cauza. De fapt, dintre cei reveniti in tara au devenit universitari foarte putini.

Se poate spune, pe date precise, ca, neavand realizari proprii, succesorii la conducerea institutiilor isi atribuie ceea ce au realizat cei dinainte sau inoveaza apa calda. In fapt, degradarea economico-sociala si institutionala din tara, acuzata de concetateni, este si un efect al degradarii academice, nu doar al lipsei de calitate a politicianilor, cum se crede. Prostocratia regimurilor recente are radacini si in degradarea vietii academice. Lacunele pregatirii manageriale, dar si profesionale, isi spun din greu cuvantul. Alegerea decidentilor academici dupa modelul alegerilor parlamentare, desemnarea apoi discretionara a ierarhiei din institutii de cate o persoana, de sus in jos, cu coruptia de rigoare, au efecte dezastruoase. Saracia si faptul ca in viata societatii conteaza putin solutiile generate de minti din tara sunt printre ele.

Dupa 1989, in Romania, una dintre urgente a fost autonomia vietii academice. Documente nationale si internationale consemneaza ca, in primii ani, Marian Papahagi si cu mine am elaborat proiectul de trecere la autonomie in spatiul academic. **Legea educatiei din 1995** a preluat

abordarea noastra, sprijinita pe experienta internationala a orei. Din nefericire, a survenit exact ceea ce stiam ca putea fi o amenintare: folosirea autonomiei pentru a sustine parohialismul si chiar tendintele feudale in spatiul academic. Cu toate acestea, raman la parerea ca autonomia este oxigenul vietii academice, iar otravurile inevitabile pot fi prevenite tot prin legi – legi care sa impiedice refeudalizarea institutiilor.

Am lucrat direct, impreuna cu colegi excelent profesionalizati si inovativi, la a largi accesul tinerilor, al cetatenilor, la studii. Romania era si in 1997 pe ultimele locuri in Europa la ponderea studiosilor in populatia tarii. Multi nu puteau studia ca urmare a unor admiteri neconcludente, asistate de o „industrie a meditatiilor” costisitoare si de un „invatamant de fapt paralel”. Am luat si masuri – de pilda, trecerea admiterii in competenta universitatilor, crearea de „colegii universitare” in orase satelit ale marilor centre.

Dar nu am spus vreodata ca ar trebui scazuta exigenta la examene. Scaderea s-a petrecut ulterior, mai ales pe fondul scaderii calificarii universitarilor, cuplata cu erorile deciziilor. in fond, cum sa invete tinerii cand vad cum nulitati profesionale si civice ajung ministri ai invatamantului si de orice fel, pe cai oculte, cu propulsia serviciilor secrete?

Am initiat „colegiile universitare” – personal am fost implicat la Bistrita, Sfantu Gheorghe, Sighetul Marmatiei si in alte locuri – dar tinta era ca unele sa se consolideze la propriu si profesionalizeze. Acum toate sunt, conform **Legii din 2011**, doar „extensiuni”, inevitabil simple birocratii. si pe acest canal, unul in plus, licentiatul ajunge acum mai slab decat subinginerul de altadata si nu-l poate concura nici pe mastru.

Neajunsurile universitatilor de azi sunt atribuite de unii, complet gresit, **Declaratiei de la Bologna** (1999). Aceasta poate fi parcursa si acum, de orice interesat. Declaratia nu a cerut cuiva sa reduca durata studiilor. Alte tari europene nici nu au facut-o. **Declaratia de la Bologna** a cerut

compatibilizarea sistemelor universitare europene. Doar ca in Romania (cum am aratat in A. Marga, **Educatia responsabila**, 2019) aceasta declaratie s-a aplicat gresit, incepand cu **Legea din 2004**. Neajunsurile de azi nu pot fi puse in niciun caz in seama **Declaratiei de la Bologna**. Nu tot ceea ce este in succesiunea adoptarii acesteia este si din cauza ei.

Rectorii se opun acum limitarilor de mandate. in generatia mea, am conlucrat cu rectori de lunga ruta din Germania, SUA si alte tari. Eu insumi am fost ales sa conduc universitatea de cinci ori. Dar preocuparea nu era nicidecum sa fii rector, la dispozitia fiecaruia fiind multe alte oportunitati. Preocuparea era sa concepi si sa aplici proiecte de interes public, verificabile la orice ora, in spatiul national si international.

Nu se poate vorbi de asa ceva la rectorii carpatici ulteriori. Acestia au pierdut pana si pozitiile cucerite de sistemul din tara in viata internationala. De pilda, in 2003, in semn de recunoastere a modernizarii, la Universitatea „Babes-Bolyai” se reunea, in premiera in Europa rasariteana, Conferinta continentala a universitatilor. Aceasta a si stabilit masuri pentru Europa. Nu mai vorbesc de faptul ca in calitate de rector am fost ales in aproape toate organismele academice europene si globale ale acelor ani. si ca universitatea pe care o conduceam s-a dotat cu programele, centrele si laboratoarele la nivelul timpului, iar exponentii ei cu limbile si comunicarea pentru a participa la dialogul universal, incluzand Europa, SUA, China, Rusia, Brazilia, Japonia. Astazi, universitatile din Romania se chinuie cu o legislatie straina de cultura domeniului si cu masuri sectare, adesea nechibzuite pentru trupul lor obosit de amatorism si abuzuri.

Ignoranta se lateste chiar printre academici. Un „ilustru” obiecta cu cateva zile in urma la intrarea intelectualilor in dezbaterea publica. Nu stia, se vede, ca este o datorie a invatatului demn de nume sa-si spuna parerea. Nu cunostea opinia lui John Adams ca ora la care nu trebuie intrat in dezbaterea publica nu a venit in societati pline de suferinta. „Ilustrul” invoca falsurile scrise cu aplomb de un ziar sau altul. Scriau chiar elevi de-ai lui, numai ca „ilustrul” nu stia ca acelasi eveniment fusese prezentat cu totul altfel, corect, asadar, in media de la Paris, Sydney sau New York. Cand i s-a spus ca mari intelectuali europeni au luat pozitie in chestiuni ale zilei, a intrebat, trezit, „unde-i asta?”.

Cam acesta este, in cazul bun, nivelul academic de la noi. Destui insi trag concluzii din ignoranta. Cum s-a vazut, daca-i pui sa explice un fapt banal, trebuie ca cineva sa le soptasca peste umar! Pe multi ii oboseste vizibil cultura profesionala, iar in precara lor educatie socotesc ca cei care au ceva de spus sunt doar alta generatie. Obositii nu pricep ca adevarul si competenta nu sunt distribuite in lume pe sexe, varste, functii, culoare.

Din sofisme ca acesta (*ad ignorantiam*) nu ies descoperiri. Dar nici relatii curate intre oameni. Sofismele infloresc in societatea Romaniei actuale, incepand cu institutiile academice. De la „*non causa pro causa*” si *ad hominem*”, sau *ad populum*”, mai toate sofismele au humus. Cum sa se gandeasca corect, cand academicii fac erori la fiecare pas?

Orice in viata are premise morale sau imorale. Deocamdata, integritatea este flagrant tradata. Se tradeaza din avaritie – „sa nu pierd ocazia sa castig”, din oportunism – „mi-e sa-mi fie bine”, din mediocritate – se vor functii, fara a avea valoare, din falsa superioritate – „eu nu sunt ca astia”. S-a umplut din nou Romania de sfertodoti. Juni senilizati masluiesc intens tot ce apuca. Peste toate, se minte din greu. Psihiatrul George serban a creat un prag in diagnozele prezentului cu o carte in care argumenta ca la Carpati minciuna a devenit a doua natura. Nu poate fi contrazis nici acum. in nici un caz de viata academica.

Fireste, nu se poate sta cu bratele incrucisate. Arta politicii este de a crea solutii. Unii propun vendete, precum tratarea cetatenilor cu justitia aservita, altii imbracarea realitatilor in costumele propagandei de la Davos, iar altii continuarea a ceea ce este acum. in felul acesta, insa, se persevereaza in subdezvoltare. Dincolo de potentialul remarcabil al tarii, cu astfel de propuneri, pasivismul, slaba educatie, coruptia si hotia vor continua. Abia adevarul, civilitatea si profesionalismul, in cadrul unui nou, alt inceput, vor permite despartirea de degradarea ultimelor decenii.

ADRESA: <http://crct.ro/nAw3>